

E-ISSN: 3023-820X
Kış 2025 • Winter 2025
Cilt 2 • Volume 2
Sayı 2 • Issue 2

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)

Editör

Editor-in-Chief

Öğr. Gör. Esra AKA
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Danışma Kurulu

Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet Atilla ŞENTÜRK
(İstinye Üniversitesi)

Prof. Dr. Bahir SELÇUK
(Fırat Üniversitesi)

Prof. Dr. Bülent BAYRAM
(Kırklareli Üniversitesi)

Prof. Dr. Bünyamin TAŞ
(Aksaray Üniversitesi)

Prof. Dr. Ebru Burcu YILMAZ
(İnönü Üniversitesi)

Prof. Dr. Fettah KUZU
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Gençay ZAVOTÇU
(Kocaeli Üniversitesi)

Prof. Dr. Halil İbrahim YAKAR
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK
(Adıyaman Üniversitesi)

Prof. Dr. Kemal YAVUZ
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Celal VARIŞOĞLU
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Fatih KÖKSAL
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Sait ÇALKA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Neslihan İlknur KOÇ KESKİN
(Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK
(Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi)

Prof. Dr. Nimet YILDIRIM
(Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Oğuzhan DURMUŞ
(Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Ozan YILMAZ
(Sakarya Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadık ARMUTLU
(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)

Prof. Dr. Serkan TÜRKOĞLU
(Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Prof. Dr. Zeki TAŞTAN
(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Doç. Dr. Bünyamin AYÇİÇEĞİ
(İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Cemalettin YAVUZ
(Trakya Üniversitesi)

Doç. Dr. Gülşah Gaye FİDAN
(Gaziantep Üniversitesi)

Doç. Dr. Hasan KAĞLAN
(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Doç. Dr. Mehmet Akif GÖZİTOK
(Erzurum Teknik Üniversitesi)

Sayı Hakemleri
Issue Reviewers

Prof. Dr. Erdem SARIKAYA
(Bozok Üniversitesi)

Doç. Dr. Gülşah Gaye FİDAN
(Gaziantep Üniversitesi)

Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ
(Hacettepe Üniversitesi)

Doç. Dr. Hasan KAPLAN
(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK
(Adıyaman Üniversitesi)

Doç. Dr. İsa İŞİK
(Muş Alparslan Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Sait ÇALKA
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa DERE
(Ordu Üniversitesi)

Prof. Dr. Mücahit KAÇAR
(İstanbul Üniversitesi)

Doç. Dr. Mustafa Sefa ÇAKIR
(Sivas Cumhuriyet Üniversitesi)

Prof. Dr. Orhan Kemâl TAVUKÇUOĞLU
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ayşe KAŞ
(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. Özer ŞENÖDEYİCİ
(Hitit Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi
Damlanur KÜÇÜKYILDIZ GÖZELCE
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadık ARMUTLU
(Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Elif PALIÇKO
(Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Prof. Dr. Sadık YAZAR
(İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Gülşah ŞİŞMAN
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Prof. Dr. Şerife YALÇINKAYA
(Ege Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÖZDİL
(Bitlis Eren Üniversitesi)

Prof. Dr. Ziya AVŞAR
(Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Kadriye HOCAOĞLU ALAGÖZ
(Bursa Uludağ Üniversitesi)

Doç. Dr. Ahmet KAVAKLIYAZI
(Konya Selçuk Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Şebnem Şerife ŞAHİNKAYA
(Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)

Doç. Dr. Eyüp KUL
(Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)

Arş. Gör. Dr. Arzu ACAR
(Ege Üniversitesi)

Doç. Dr. Fatih ALTUĞ
(Boğaziçi Üniversitesi)

Klasik Divan
Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)
Cilt 2 / Sayı 2 / Kış 2025

Yazı İşleri Sorumlusu
Managing Editor

Fatma TÜRK

Dil Editörleri
Language Editors

İlknur CEVHER (Türkçe)

Öğr. Gör. Bestami BİLGE (Türkçe)

Öğr. Gör. Hakan SÖNMEZ (İngilizce)

Dr. Öğr. Üyesi Ebubekir Sıddık ŞAHİN (Farsça)

Musahhihler
Proofreaders

Ecemnur TOPCU
Haydar ÖZÇELİK

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj
Cover Design and Layout

Beyza ABDUKARIMOV

Yazışma Adresi
Contact

dergiklasikdivan@gmail.com
<https://klasikdivan.com>

Dibace

Kıymetli Okurlarımız,

Bu sayı ile ikinci yılını tamamlayan *Klasik Divan: Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi Cilt 2-Sayı 2*, 31 Aralık 2025 tarihinde yayımlanmıştır. Dergi, çift kör hakem uygulaması ile incelenip reddedilen yazılar elendikten sonra geriye kalan toplam sekiz yazı ile yayıma hazırlanmıştır. Bunlardan; beşi *Araştırma Makalesi*, biri *Dijital Beşeri Bilimler Yazısı* ve ikisi *Kitap Tanıtım Yazısı*'ndan oluşmaktadır. Öncelikle tamamen gönüllülük esasına bağlı olmasına rağmen derginin yayımlanma aşamasında büyük bir titizlikle çalışan Klasik Divan Çevrim içi Edebiyat Topluluğunun kıymetli üyelerine, dergimize yazılarıyla katkıda bulunan değerli araştırmacılara ve tüm yoğunluklarına rağmen hakemlik teklifimizi geri çevirmeyip yazıları inceleyen saygıdeğer hakem kuruluna teşekkürü borç biliriz. İlk sayıdan itibaren hep daha iyisini yapmanın peşinde olan ve bunun için çabalayan ekibimiz, hakemlerden ret alan makaleler sebebiyle ciddi baskılara maruz kalsa da hakemlerden geçmeyen hiçbir yazıyı dergiye almamayı ilke edinmiştir. Büyük bir emek ve titizlikle yayıma hazırlanan *Klasik Divan: Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)*'nin alanında özgün makalelerle uzun soluklu olmasını temenni ediyoruz. Saygılarımızla...

Baş Editör
Öğr. Gör. Esra AKA

Makale göndermek için başlangıç tarihi: 17 Temmuz 2025
Makale göndermek için son tarih: 17 Ekim 2025
Derginin yayımlanma tarihi: 31 Aralık 2025

İÇİNDEKİLER CONTENT

Dergi Künyesi:I

Dibace:V

İçindekiler:VI

Araştırma Makalesi

Research Article

Mevlânâ'da Şem' Mefhumu yahut Mesnevî'yi Mum Işığında Okumak
The Concept of Sham in Rumi or Reading the Masnavi by Candlelight

Öğr. Gör. Dr. Bestami BİLGE.....72

Fatih Divanı'nda Saç Mefhumu

The Concept of Hair in Fatih Divan

EsraKARAKUŞ.....92

18. Yüzyılda Askerî Islahatların Şiirdeki İzleri: Hamdullah ve Dönem Şairlerinin Tarih Manzumeleri

Traces of Military Reforms in Eighteenth-Century Poetry: Historical Poems by Hamdullah and The Period's Poets

HasanERGÜLEÇ.....111

Karacaoğlan'ın "Elif Elif Diye" Redifli Şiirinin Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemine (Dam) Göre Şerhi

Commentary of Karacaoğlan's Poem With The Redif "Elif Elif Diye" According to The Thought-Centered Text Analysis Method (Dam)

NagehanKIROĞLAN.....130

Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisinde Tipler ve Motifler

Characters and Motifs in Hamdullah Hamdî's Mesnevi Yusuf u Züleyha

SenaERDEM.....141

Dijital Beşerî Bilimler Yazısı
Digital Humanities Article

Dijital Osmanlı Derlem Projesinde Metin Temizleme İşlemi
Text Cleansing Processes in the Digital Ottoman Corpus Project
Doç. Dr. Ayşe TARHAN-Meyase Bahar RAMANLI.....165

Kitap Tanıtım Yazısı
Book Review

Kuzey Kıbrıs Türk Edebiyatının Duayeni Harid Fedai Kıbrıs Türk Kültürü
Bildirileri -III-
Orkun ÖZAŞIK.....181

Divan Edebiyatında Türler
Hafize Tuğba ER.....186

Karacaoğlan'ın “Elif Elif Diye” Redifli Şiirinin Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemine (Dam) Göre Şerhi

**Commentary of Karacaoğlan's Poem With The Redif “Elif Elif Diye”
According to The Thought-Centered Text Analysis Method (Dam)**

Nagehan Kiroğlan

nagehanalabucak@hotmail.com

Ömer Halisdemir Üniversitesi

<https://orcid.org/0000-0002-6752-8649>

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Doktora Öğrencisi

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/Received Date: 7 Eylül 2025

Kabul Tarihi/Accepted Date: 17 Eylül 2025

Sayfa/Page: 130-140

Atıf/Citation: Kiroğlan, Nagehan. “Karacaoğlan'ın “Elif Elif Diye” Redifli Şiirinin Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemine (Dam) Göre Şerhi”. *Klasik Divan Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2025), 130-140.

İntihal/Plagiarism: Bu makale turnitin programında taranmıştır. /This article was checked by turnitin.

Karacaoğlan'ın “Elif Elif Diye” Redifli Őirinin Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemine (Dam) Göre Şerhi

Commentary of Karacaoğlan's Poem With The Redif “Elif Elif Diye” According to The Thought-Centered Text Analysis Method (Dam)

Nagehan Kiroğlan

Özet

Bu çalışma; âşık edebiyatının önemli temsilcilerinden Karacaoğlan'ın “Elif Elif diye” redifli Şiirindeki anlam katmanlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Şair; Şiirlerinde aşk, tabiat, gurbet ve ölüm temalarını öne çıkarmış; sade söyleyişine rağmen güçlü imgeler ve çağrışımlar kullanarak çok katmanlı bir anlam yapısı oluşturmuştur. Bu anlam yapılarının ortaya çıkarılması ve daha derin anlaşılması için metni yeni yöntemler ile incelemek bir gerekliliktir. Çalışmamıza konu olan Şiir metnini çözerken Ziya Avşar tarafından geliştirilen “Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi” esas alınmıştır. Bu yöntemin temel iddiası, anlam katmanlarını ortaya çıkarmak için mana odaklı bir çözüm şekli ileri sürmesidir. Bu makalede, Karacaoğlan'ın “Elif Elif diye” redifli Şiiri söz konusu yöntemle göre yorumlanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, yapılan çözümleme bu yöntemin Şiirin derin anlam örgüsünü görünür kıldığını ve “Elif Elif diye” redifinin çok katmanlı yapısını açıklamada etkili bir yaklaşım sunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Edebiyatı, Karacaoğlan, Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi, Anlam Katmanları.

Abstract

This study aims to reveal the layers of meaning in Karacaoğlan's poem with the refrain “Elif Elif diye” one of the important representatives of folk poetry. The poet has highlighted themes of love, nature, exile, and death in his poems; despite his simple style, he has created a multi-layered structure of meaning using powerful imagery and associations. Uncovering and gaining a deeper understanding of these semantic structures requires examining the text using new methods. In analyzing the poem text that is the subject of our study, the “Thought Field-Centered Text Analysis Method” developed by Ziya Avşar was used as the basis. The fundamental claim of this method is that it proposes a meaning-focused approach to problem-solving in order to reveal layers of meaning. This article attempts to interpret Karacaoğlan's poem with the refrain “Elif Elif diye” according to this method. In conclusion, the analysis shows that this method reveals the deep semantic structure of the poem and offers an effective approach to explaining the multifaceted nature of the refrain “Elif Elif diye”.

Keywords: Minstrel Literature, Karacaoğlan, Thought Field-Centered Text Analysis Method, Commentary Method.

Giriş

Karacaoğlan'ın Hayatı ve Edebî Kişiliği

Halk edebiyatının büyük şairi olan Karacaoğlan'ın hayatı hakkında bilgiler azdır ve bu bilgilerin çoğu rivayetlere dayanmaktadır.¹ Güney Anadolu ve Toros dağları bölgesinin konar-göçerleri arasında yetişen Karacaoğlan'ın hayatı ve şiirleri üzerinde çalışanlar, içinden zor çıkılır güçlüklerle karşılaşır.²

Şairin dili, yaşadığı zamanı belirlemekte önemli bir tutanaktır. Onun dili, XVII. yüzyılın çağdaş âşıklarının dilinin benzeri olup daha da sade halk dilidir. Üzerinde tarih belirtilmiş olan cönklerde Karacaoğlan'ın şiirleri vardır. Ayrıca Karacaoğlan'ın kendi şiirlerinden, tarihî olaylara değinenleri de onun yaşadığı çağı göstermeye elverişlidir.³

Halk zevkini büyük ölçüde temsil eden Karacaoğlan, halk şiiri geleneğine sonuna kadar bağlı kalmıştır. Dili ise sade ve teklifsizdir.⁴ Karacaoğlan, bir çamın gölgesinde sessizce çağlayan bir pınar gibi duru ve tatlı Türkçesiyle bizlere seslenir.⁵

Karacaoğlan'ın şiirlerinde aşk, doğa, gurbet, sıla özlemi ve ölüm gibi temel temalar, sade ve içten bir anlatımla kabul görmüştür. Bu temalar, ozanın hayat felsefesini ve coşkunu hissiyatını yansıtırken, şiirlerin altında yatan derin anlam katmanları ve düşünsel örgü, zaman zaman yüzeydeki basit dilin ötesine geçer.

Karacaoğlan'ın derin anlam katmanlarını ve çok boyutlu düşünce sistemini ortaya koymak amacıyla, bu çalışmada geleneksel analiz yöntemlerinin sınırlarını aşan, yeni bir bakış açısı sunan Düşünce Alanı Merkezli (DAM) Yöntem esas alınmıştır.

DAM Yöntemi Hakkında Özet Bilgi ve DAM Yönteminin Kavramları

Ziya Avşar'ın şiir metinlerini çözümlemeye geliştirdiği “Düşünce Alanı Merkezli (DAM)” yöntem, metni içerdiği ince ve derin anlamlarla yorumlayarak nihai biçimini alması için şiirin düşünsel örgüsünü ortaya koymayı amaçlar. Avşar'a göre, Düşünce Alanlı Metin Çözme Yöntemi, metnin ruhunu anlamada yeni bakış açıları getirmeye aday bir nazariyedir.⁶ Bu yöntemle; metinlerin çözümlenmesinde temel düşünce alanı, yardımcı düşünce alanı, birleşik düşünce alanı ve düşünce birimleri önem taşır.⁷

1 Cahit Öztelli, *Karacaoğlan Bütün Şiirleri* (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1970), 13.

2 İlhan Başgöz, *Karaca' oğlan I (İnceleme)* (İstanbul: Pan Yayıncılık, 1999), 11.

3 Öztelli, *Karacaoğlan Bütün Şiirleri*, 16.

4 Öztelli, *Karacaoğlan Bütün Şiirleri*, 34.

5 Sakaoğlu, Saim (1985). Karacaoğlan'ın Türkçesi. Türk Dil Kurumunda yapılan bir konuşmadan alıntıdır.

6 Ziya Avşar, “Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi ve Revânî'nin Bir Gazelinin Bu Yönteme Göre Şerhi”, *III. Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Cem Dilçin Adına)*, ed. Atabey Kılıç vd. (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2011) 28.

7 Hakan Yalap, “Şeyh Gâlip'in “Âteş” Redifli Gazelinin Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemine Göre Şerhi”, *International Journal of Languages' Education and Teaching*, Volume 3/1 (April 2015), 181.

Bu yöntemde metin, bir Temel Düşünce Alanı (TDA) etrafında şekillenir. TDA, aslında müellifin şahsî tarafını ve özgün yönünü gösteren bir alandır.⁸ Avşar'a göre, bir metinde temel düşünce alanı ya da alanlarının ifade ettiği anlam ve anlamların ayrıntılı ve sağlam bir şekilde kavranması için yardımcı düşünce alanlarına ihtiyaç duyulur. Yardımcı Düşünce Alanı (YDA), yorumcunun temel düşünce alanının içerdiği anlamları açıklayıp geliştirebilmesi için dayanak vazifesi görür. Yorumcunun temel düşünce merkezli akıl yürütmesi, metinde gizlenen anlamları sezip bulabilmesi ve bunlara bağlı olarak yeni manalar keşfetmesi, yardımcı düşünce alanları (YDA) sayesinde mümkün olur.⁹ Bir metinde gerek temel gerekse yardımcı düşünce alanları her zaman yalın olarak bulunmayabilir. Bu durumda, iki ayrı düşünce alanını bir araya getiren kelimeler birleşik düşünce alanını (BDA) oluşturur. Metindeki bu düşünce alanları, kendilerini daha çok parçaları vasıtasıyla gösterirler. Metinlerdeki bu düşünce parçaları, düşünce birimleri (DB) olarak tanımlanır.¹⁰

Avşar'a göre metinler, dokusal yapısına bakılarak düşünce alanları Yoğun Dokulu Metinler (YDM) veya Seyrek Dokulu Metinler (SDM) olarak sınıflandırılır. Yoğun dokulu metinlerde, temel ve yardımcı düşünce alanlarını yan yana ve iç içe görmek mümkündür. Seyrek dokulu metinler ise temel ve yardımcı düşünce alanlarının birbirine uzak olduğu metinlerdir.¹¹

Metni okuyan yorumcunun, temel düşünce alanını hangi temel düşünce alanının, hangi yardımcı düşünce alanından sonra hangi yardımcı düşünce alanının geleceğini belirlemek ve yorumu o taslak üzerine oturtmak zorundadır. Yapılması zorunlu olan bu taslağa değerlendirme dizgesi (DD) denir. Bu dizge, çalışmacılara yorumlama alanını ve bu alanın sınırlarını gösterir. Böylelikle ortaya Yorumlama Alanı (YA) çıkar. Yorumcunun yorumlama alanının dışına çıkması ise Yorum Sapması (YS) olarak adlandırılır.¹² Son olarak Avşar, kelime bilgisine değinir. Düşünce Alanlı Metin Çözme yöntemi, bir anlam çözme yöntemidir. Edebî metinlerde yer alan anlam ve anlamlar ise genellikle bileşiktir. Bu bileşikliği oluşturan temel etken, tarihî süreç içinde kelimelerin yüklendiği anlamlardır. Bu itibarla edebî metinlerdeki kelimelerin özellikle şiirde zuhurundan bu yana yüklendikleri anlamları araştırma işine kelime bilgisi (KB) adını verir.¹³

Karacaoğlan'ın sade görünen şiirlerindeki çok katmanlı yapıyı ve özellikle lügatlerde yer almayan ancak bağlam içinde derin anlam taşıyan kelimelerin izini sürmek amacıyla, bu çalışma için Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yönteminin kullanılması zaruri görülmüştür. Bu

8 Avşar, "Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi ve Revânî'nin Bir Gazelinin Bu Yönteme Göre Şerhi", 13.

9 Avşar, "Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi ve Revânî'nin Bir Gazelinin Bu Yönteme Göre Şerhi", 13-14.

10 Avşar, "Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi ve Revânî'nin Bir Gazelinin Bu Yönteme Göre Şerhi", 14.

11 Avşar, "Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi ve Revânî'nin Bir Gazelinin Bu Yönteme Göre Şerhi", 15.

12 Avşar, "Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi ve Revânî'nin Bir Gazelinin Bu Yönteme Göre Şerhi", 15.

13 Avşar, "Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi ve Revânî'nin Bir Gazelinin Bu Yönteme Göre Şerhi", 16.

yöntemle, Saim Sakaoğlu'nun Karacaoğlan adlı eserindeki Karacaoğlan'ın "Elif Elif diye" redifli şiiri açıklanmaya çalışılacaktır.

*İncecikten bir kar yağar
Tozar Elif Elif diye
Deli gönül abdal olmuş
Gezer Elif Elif diye*

Değerlendirme Dizgesi

TDA: Sevgili **DB:** Elif

YDA: İklim, mevsim (kış) **DB:** Kar

BDB: İncecik a: Kar yağışı b: Bir köy (Maraş Elbistan'da)

YDA: Dini-tasavvuf **DB:** Abdal

YDA: Âşık **DB:** Gönül

Yorumlama Alanı (YA)

Dörtlüğün Temel Düşünce Alanı (TDA) sevgilidir. Şair; sevgilinin kendi benliğindeki tesir gücünü kavratmak için kendi üzerindeki etkinin şiddetini tabiata, yani temas hâlinde olduğu çevreye yöneltmektedir. Bu duruma göre bir doğa olayı olan karın yağması ve yağdıktan sonra tozması, kendi bağlamından koparılıp şairin süjesine yansıtılmakta; şairin süjesiyle temas eden bu olay, yeni bir estetik kimlik kazanarak şairle aynı duygu dünyasını paylaşan bir canlı varlığa dönüşmektedir.

Karın yağıp tozması bir doğa hadisesi iken bu yeni durumda şairle beraber sevgiliyi adıyla anarak sağa sola koşuşturan çılgın bir âşık kimliğine bürünmektedir. Doğayla insanın özdeşleşmesi ve insanın duygu ve düşüncelerini doğaya yansıtması, bilinen bir durumdur. Ancak doğanın kendi dilini insan üzerinden aktarmasına ilişkin bir durumun varlığı da bu etkileşimin bir sonucu olarak kendisini gösterir. Şair burada karın yağıp tozmasını kar tipisine benzer bir şekilde değişik yönlere giderek sevgilisini arama durumunu yansıtırken, doğada kendi dağınık manzarası içerisinde şairin ifade ettiği duyguyu doğrudan ona telkin etmektedir. Doğa, kendi dağınık manzarasıyla şairin aktardığı duyguyu doğrudan ona telkin etmektedir.

Bu durumda Elif'i, "Elif Elif diye" arayış, tabiata dönüşen âşıkta ve âşığa dönüşen tabiatta ortak bir amaç hâline gelmektedir. İlk bakışta karın yağış biçimini açıklayan incecik nitelemesi, birleşik bir düşünce birimi olmasından dolayı hem karın yağış biçimini hem de Elif'in yaşadığı köyü işaret etmektedir.

Salah Birsal'in Karacaoğlan'ın "Elif Elif diye" redifli şiirinde geçen incecik kelimesinin karın yağışına ait bir niteleme olmasının yanında aynı zamanda Karacaoğlan'ın yaşadığı coğrafyanın bir parçası olan Maraş/Elbistan'da bir köy adı olduğuna dair verdiği bilgi, bu açıdan önemlidir.¹⁴

Birinci dörtlükte yardımcı düşünce alanı, temel düşünce alanı olmasından hareketle âşiktir. Âşık, "deli gönül" düşünce biriminden hareketle belirlenmektedir. Âşık, karda iklim şartlarının engel olmasından dolayı sevgiliyi aramaya gidemese bile âşığın deli gönlü gezgin bir abdal gibi "Elif Elif diye" sevdiğini aramaktadır. Âşık, YDA din ve tasavvuf; DA abdal ile iletişime geçmektedir. Abdal, dinî-tasavvufi bir kavramdır. Bu nedenle kültürel bir yük taşıdığı için şair tarafından bir telmih unsuru olarak kullanılan abdal sözcüğünü, DAM yönteminin bu tür kelimeler için öngördüğü derin kelime bilgisi (DKB) doğrultusunda incelemek gerekir.

Abdal kelimesi, Arapça; bedel, bidl ve bedil kelimelerinin çoğulu olup bûdelâ da bu meydana zikredilir. Ayrıca abdal kelimesinin; karşılık, halef, şerefli, cömert, ivaz gibi lügat manaları bulunmaktadır. Tasavvufta ise veliler arasında, insanların işlerinde tasarruf için manevî olarak müsaade verilmiş kişilerdir. Türkçede kullandığımız abdal (hatta aptal) kelimesi, Arapça "Ebdal"den bozmadır. *Kâmûs-ı Türki*'de safderun, ahmak, bir şeye akıl yormaz, kalender meşrep ve derviş adam şeklinde tarif edilir.¹⁵

Karacaoğlan'ın şiirinde abdal, gezginci derviş olarak nitelenebilir. Melami-Kalenderî anlayışa sahip dervişlere abdal da denmektedir. Bunlar; dünyaya bedel, ahireti nefse bedel, canı varlığa bedel yokluğu tercih eden bir anlayış içerisindedirler. Karacaoğlan'ın şiirinde "Hu" ve "Allah" zikirleriyle diyar diyar dolaşan bu dervişlere işaret vardır. Karacaoğlan, hem kendisinin hem de dervişlerin "Elif Elif diye" gezdiklerini söylemektedir. Ancak "*âşık şairin*" "Elif Elif diye" gezmesiyle dervişin "Elif Elif diye" gezmesi arasında fark vardır.

Âşık, Leyla'yı ararken derviş Mevla'yı aramaktadır. Abdal kelimesinin metne dâhil olması, Elif sözcüğünün yüklendiği bileşiklikten dolayı anlama bir derinlik katmaktadır. Âşık şairin arayışında Elif isimli bir sevgiliyi işaret eden kelime, sadece özel isimken abdal kelimesinin delaletiyle ele alındığında sembolik bir anlam kazanmaktadır.

Elif, Arap alfabesinin ilk harfi olup Allah'ı sembolize etmektedir. Ebced hesabında rakam değeri bire karşılık gelen Elif, birliği yani tevhidi işaret etmektedir. Bu durumda abdalların "Elif Elif diye" aradıkları Allah'tan başkası değildir. Abdalların bu zikirleri de yine şairin süjesine mal olup dışarı aktarıldığında âşık şairle aynı sevgiliyi arayan bir şekil almaktadır. Bu durumda derviş âşığa, âşık da dervişe döneceği için birinin aradığı öbürünün de aradığı hâline gelmektedir.

Dolayısıyla, âşığa dönüşen derviş ve dervişe dönüşen âşık figürlerinde arayış, hem Leyla'yı hem de Mevla'yı kapsamaktadır. Birbirini bulmak öbürüne götüreceği için Elif'in yinelenen iki sözcük hâlinde kullanılması, hangisinin Leyla hangisinin Mevla olduğu ayrımını zorlaştırmakta,

14 Salah Birsal, *Hacivat Günlüğü* (Ankara: Ada Yayınları, 1982), 69-70.

15 Ethem Cebecioğlu, "Abdal". *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü* (İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları), 11.

ancak yinelense bile aynı sözcük oldukları için âşıkta ve dervişte sevgiliyi oluşturan sözcük aynı maksatta birleşmektedir.

*Elif'in uğru nakışlı
Yavru balaban bakışlı
Yayla çiçeği kokuşlu
Kokar Elif Elif diye*

Değerlendirme Dizgesi

TDA: Sevgili **DB:** Uğru nakışlı

YDA: Zooloji **DB:** Yavru balaban

YDA: Doğa **DB:** Yayla çiçeği

Yorumlama Alanı (YA)

Bu dörtlükte TDA olan sevgili, uğru nakışlı DB ile dile getirilmiştir. Uğur, bugün kullanımdan düşmüş olan bir kelimedir. Sadece bazı deyimlerde kalmıştır. Anlamı ön demektir. Bu kelime, uğruna ölmek deyiminde yaşamaktadır. Önünde, huzurunda ölmek demektir. Nakış sözcüğü, sevgilinin giyim kuşamına ait bir parçadır. Burada sevgilinin giydiği giysinin ön tarafının nakış ve işlemlerle bezeli olduğunu anlatmaktadır. Giysideki bu nakışlar, Elif'in giyim kuşamının estetik yönüne vurgu yapmaktadır. Şair, sevgilinin yüz güzelliğini, aynı zamanda giyim kuşam güzelliğiyle birleştirerek çevre üzerinde bir beğenme duygusu uyandırmaktadır.

Sevgilinin bakışının yavru balabana benzetilmesi, yaygın bir teşbih sistemi içerisinden gelmemektedir. Bu teşbih, Karacaoğlan'ın bizzat kendi gözlem ve tercihinden gelen bir benzetmedir. Sevgilinin gözü yavru balabanın gözüne benzetilmiştir. Balabanların göz rengi eladır. Bu durumda Karacaoğlan'ın bu tasarrufu diğer şiirlerinde sıklıkla geçen ela, “ela gözlerini sevdiğim dilber” diye başlayan hitapların ruhuyla da uygundur. Burada ismi verilmeden meçhul bir güzele seslenmek yerine, Karacaoğlan'ın gözlemlediği ve çevresinde bilinen bir kuşun gözlerine benzetilerek ela göze farklı bir yönden vurgu yapılmıştır.

Üçüncü dizedeki doğa unsuru yayla çiçeğidir. Aslında şairin kastı, tekili söyleyip çoğulu vurgulamaktır. Çünkü yayla çiçeği diye tek bir çiçek kastedilmemekte, baharda yaylayı kaplayan bütün çiçeklerin ortak adı olarak verilmektedir. Yayla çiçeğinin ve çiçeklerinin en önemli özelliği kokularıdır. Bu nadir, güzel ve etkileyici koku, örtük bir şekilde söylene de kendisi de bir yayla çiçeği olan Elif'in kokusuyla ilgilidir.

Şair, sevgilisinin kokusunun sıradan bir şey olmadığını ve onun yayla çiçekleri gibi doğal ve zengin bir kokuya sahip olduğunu söylemektedir. Şiir, her dörtlüğün sonunda “Elif Elif diye” redifine bağlandığı için yayla çiçeklerinin kokusu, hem Elif'e hem de o çiçeklerin yaratıcısı olan

Allah'ın Sâni' ismine gönderme yapmaktadır. Nitekim emsalsiz çiçekleri yaylaya yerleştiren ve onları kokuları itibariyle özel olarak birleştiren sanatkâr söz konusudur.

*Elif kaşlarını çatar
Gamzesi sineme batar
Ak elleri kalem tutar
Yazar Elif Elif diye*

Değerlendirme Dizgesi

TDA: Sevgili **DB:** Kaşlar-gamze- ak eller

YDA: Okuma- yazma **BDB:** Yazma a: Yazı yazma b: Kaşa kalem çekmek

Yorumlama Alanı (YA)

Şair burada sevgilinin âşığa yani kendisine karşı takındığı tavrı dile getirmektedir. Elif, âşığın taleplerine kaş çatarak beden diliyle cevap vermekte ve onun talebine karşı kızdığını belirten bir yüz ifadesi takınmaktadır. Ancak sevgili bu tavrını âşığı tamamen reddetme biçiminde sergilememiş, kaş altından içe işleyen bakışıyla âşığın ilgi ve beğenisini üzerinde tutarak yapmıştır. Gamze, nigâh ve nazar olarak da bilinen göz süzerek bakıştır. Bu bakışın âşığın sinesine batma durumu, gamzenin bir savaş aleti olan oka benzetilmesiyle alakalıdır.

Karacaoğlan ilk iki mısradan, divan şiirinde çok işlenen bir teşbih silsilesinden yararlanmaktadır. Klasik şiirde çatılan kaşlar yaya, kirpikler oka, gamze de okun temrenine karşılık gelmektedir. Karacaoğlan'ın Elif'in gamzesinin sinesine batmasına dair yaptığı tespit, kaşların yay, gamzenin de ok sayılmasıyla ilgilidir. Elif, görünüşte kaş çatıp onun gerisinde ise göz sürerek âşığına bakmakta ve âdeta o gamze oklarıyla âşığın kalbini koruyan bir kalkan olan sinisini delerek kalbine ulaşmaktadır.

Elif'in ak ellerinin kalem tutup yazması ifadesi, "yazmak" kelimesinin anlam bileşenlerinden kaynaklanan iki ayrı çağrışım taşımaktadır. Bunlardan ilki okuma-yazma yani tahsile; ikincisi ise kalemlerle kaşa ve göze güzellik verme anlamına gelen süslenmeye işaret etmektedir. Bu durumda Elif'in ak ellerinin kalem tutması, bir şeyler yazmasına yapılan bir göndermedir. Elif, bu yazmayı âşığının gözü önünde ve ona bakarak yazıyorsa bunu bir mektup veya onun âşığa ilgisinin bir nişanesi saymak mümkündür. Kalem tutmayı yazı yazmak değil de süslenmek olarak düşündüğümüzde, Elif'in bir levha gibi olan yüzünü kalem aracılığıyla kendisinin süslediğini ve görünüşünü estetik bir biçimde sunarak âşığını etkilemeyi amaçladığı şeklinde bir anlam ortaya çıkmaktadır.

*Evlerinin önü çardak
Elif'in elinde bardak
Sanki yeşil başlı ördek
Yüzer Elif Elif diye*

Değerlendirme Dizgesi

TDA: Sevgili **DB:** El

YDB: Mekân **DB:** Ev ve çardak

YDA: Zooloji **DB:** Yeşil başlı ördek

Yorumlama Alanı (YA)

Bu dörtlükte şair, sevgiliyi evlerinin önündeki çardakta hizmet ederken nazara vermektedir. Elif, elindeki bardak veya bardaklarla bu çardakta konuk ve konuklarına ikramda bulunmaktadır. Elif'in elindeki bardak, onun konuklara başta su ve şerbet olmak üzere muhtelif içecekler sunma aracı olarak göze çarpmaktadır. Elif'in muhtemelen dışarı hizmeti olan bu hizmeti yürütürken başında yeşil bir başörtüsünün olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü şair, teşbihte Elif'i yeşilbaş bir ördeğe benzetmiştir. Şairin bu teşbihine konu olan yeşilbaş ördekler, sevgilinin başörtüsünün yeşil renkli olması gerçeğinden hareketle üretilmiş bir teşbihtir.

Yeşilbaş ördek, yani suna imgesi, Elif'in konuklara hizmet esnasındaki yürüyüş ve gidiş gelişlerindeki edanın suda yüzen bir suna zarafetine gönderme yapmaktadır. Elif; yüzer gibi ahenkli yürümekte, yeşil başörtüsüyle bir sunayı andırmakta ve elindeki bardaklarla çardaktaki misafirlere hizmet etmektedir.

*Karacaoğlan eğmelerin
Gönül vermez değmelerin
İliklemiş düğmelerin
Çözer Elif Elif diye*

TDA: Sevgili **DB:** Eğmeler

YDB: Kılık kıyafet **DB:** İlik

Yorumlama Alanı (YA)

Son dörtlükte şair mahlasını kullanmaktadır. Burada şair, sevgiliye hitap etmekte, ancak hece sayısının sınırlamasından dolayı eksiltili anlatım kullanmaktadır. “*Karacaoğlan eğmelerin*” dizesi eksiltili anlatımdan dolayı anlaşılması zor bir dizedir. Burada “*Karacaoğlan der ki ey dilber eğmelerin*” biçiminde gizlenmiş bir hitap vardır. Eğmenin metindeki kullanımını bize, onun giyim kuşama ait bir tabir olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte, eğmenin tarihsel geçmişine baktığımızda, muhtelif anlamları olan bir kelime olduğu görülmektedir.

Tarama Sözlüğü'nde eğme; eğme işi anlamında tanımlanmıştır. Derleme Sözlüğü'nde ise şu anlamlara gelmektedir: 1. Yazın ağaç dallarıyla yapılan ve üstü çul ile örtülen kulübe; 2. Eğilerek duvar üstüne yatırılmış çalı ağacı; 3. Döven ile sırt denilen kısmı birbirine bağlayan eğilmiş ince ağa; 4. Altı okka buğday alan ağaç ölçek; 5. Gölgelek kaya altı; 6. Biçilmiş buğdayları yığmakta kul-

lanılan eğri bir ağaç dalı. Görüldüğü üzere, Karacaoğlan'daki kullanım bu sözlüklerdeki anlamların hiçbirisi ile örtüşmemektedir. Metinde Elif'in kullandığı eğmelerin değme kişilerin gönüllerini çe-
leceğine dair bir göndermeden hareketle, bunun Elif'e ait bir giysi olduğu söylenebilir.

Sözlüklerin dışında bazı halk türkülerinde Ayancık eğmeleri diye bir Ayancık türküsünde geçen kullanım, konunun uzmanları tarafından yeni yetme genç, delikanlı, cesur olarak nitelenir.¹⁶

Bir Tortum türküsünde ise "Tortumun eğmeleri" diye geçen kullanımı eğimli yol, yani vi-
raj anlamında kullanıldığı görülmektedir. Görüldüğü üzere türkülerdeki bu anlamlarda Karacaoğ-
lan'daki eğmenin ne olduğuna dair kabul edilebilir bir açıklama getirmemektedir.

Biz bu eğmenin nasıl bir şey olduğuna dair bir kullanımın ipucu, Karacaoğlan'dan iki asır
sonra aynı yörede yaşayan Dadaloğlu'nun bir dizesinde yer almaktadır. Dadaloğlu, Binboğa yayla-
larına göçen Türkmen Yörüklerine dair bir tasvir yaparken "Eğri başlı güzeller gelir Hastan" diye
bir dize söyler. Buradaki eğri başın, eğmeli baş olduğunu ileri sürmek mümkündür. Kastedilen şe-
yin eğri giyilen bir başlık olduğu aşikârdır.

Yenileşme döneminde Osmanlı sarayında saray kadınlarının eğmeli fes giydikleri bilinmek-
tedir. Karacaoğlan şiirinde geçen eğmenin, Elif'in başına giydiği ve Dadaloğlu'nun tanıklığına göre
eğri olarak giyilen ve muhtemelen ucundaki üsküfleri omuza sarkan bir başlık olduğu anlaşılmak-
tadır. Elif evden dışarı çıktığında veya çeşmeye gittiğinde bu rengârenk başlıklardan birini çıkarıp
birini giymekte ve görüntüyle çevrenin dikkatini çekmektedir. Karacaoğlan da gönül düşürdüğü
Elif'in her vesileyle birini giyip öbürünü çıkardığı eğmeleri sevdiğine çok yakıştırmakta ve biraz
da kıskançlıkla karışık olarak "Ey Elif senin her dışarı çıktığında birini giyip öbürünü çıkardığın
eğmelerin değme kişilerin gönlünü çeler; böyle yapma" demektedir.

Elif'in giysileriyle âşıklarının ilgisini çekme konusunda biraz fettan tabiatlı kız olduğu an-
laşılmaktadır. Çünkü kendi güzelliğini âşıklarına göstermek için bu kız eğme başlıklarını giyip çı-
karmakta ve ara sıra da Karacaoğlan'ın kavli üzere iliklemiş düğmelerini çözerek âşıkların dikkatini
kendine üzerine çekmeyi sevmektedir. Bu da bize, kendi güzellik ve şuhluğunu farkında olan bir yayla
dilberinin âşıklarıyla iletişim biçimini gösteren bir gözlemlerle, belgeyle karşı karşıya olduğumuzu
düşündürmektedir. Karacaoğlan, bu dörtlüğün içerisine hem kendi asrında moda olan bir dilber baş-
lığından bahsetmekte hem de bu başlığı giyinerek o giysinin verdiği hava ile bu giysinin kendisine
kattığı havayı davranışında, tavrında göstermeye çalışan bir yayla güzelini dikkatlere sunmaktadır.

Sonuç

Karacaoğlan'ın bu şiirine uygulanan Düşünce Alanı Merkezli (DAM) yöntemi, şiirin çözü-
münde daha önceki çalışmalarda gözden kaçırılan pek çok noktanın açıklığa kavuşturulmasına ola-
nak sağlamıştır. Anlama odaklı bir yöntem olan DAM, ele aldığı metinlerdeki tüm muğlak unsurla-

16 (<https://ilkenetademi.com.tr/ayancik-eymeleri-hangi-yoreye-ait/> Erişim tarihi 04.05.2025).

rın yorumlanmasını ve metnin anlam bütünlüğü içinde açıklanmasını zorunlu kılan bir yaklaşımdır. Bu yöntemin özellikle “derin kelime bilgisi” ilkesi, her kelimenin bütün anlam katmanlarının araştırılmasını ve metindeki en küçük ayrıntının bile yorum açısından anahtar bir işlev görebileceğini öngörür. Bu görüşün ne kadar isabetli olduğu, Karacaoğlan’ın bu şiirinde daha önceki çalışmalarda kesin bir açıklaması bulunmayan “eğme” sözcüğünün yorumlanması sürecinde açıkça görülmüştür.

Bu durum, Düşünce Alanı Merkezli (DAM) Yöntemi’nin, tarihî metinlerde sözlüklerde yer almayan anlamların da bağlam içerisinde çözümlenebileceğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Nitekim yalnızca sözlük anlamlarına bağlı kalınsaydı, metnin içerdiği derin anlam katmanlarına ulaşamayacaktı. DAM yöntemi, kelimelerin mutlak surette bir bağlam içerisinde, arkasında çok katmanlı bir anlam yapısı taşıyarak var olduğunu ortaya koymuş ve özellikle Karacaoğlan’ın şiirindeki “eğme” gibi sözlük dışı kullanımların açıklanmasında yol gösterici olmuştur. Yapılan bu çözümlenme, yöntemin şiirin derin anlam örgüsünü görünür kıldığını ve çok katmanlı yapısını açıklamada etkili bir yaklaşım sunduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak; bu yöntemin Karacaoğlan’ın bütün şiirlerine uygulanması hâlinde, yalnızca bir “bağlamlı sözlük” oluşturmakla kalmayıp şairin şiir dünyasına ilişkin daha kapsamlı ve derinlikli bir anlam çözümlemesi elde etmenin mümkün olacağı anlaşılmaktadır.

Kaynaklar

Avşar, Ziya (2009). “Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemi ve Revânî’nin Bir Gazelinin Bu Yönteme Göre Şerhi”. *III. Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Cem Dilçin Adına)*. ed. Atabey Kılıç vd. 12-30. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2011.

Başgöz, İlhan. *Karac’oğlan I (İnceleme)*. İstanbul: Pan yayıncılık, 1999.

Birsel, Salah. *Hacivat Günlüğü*. Ankara: Ada Yayınları, 1982.

Cebecioğlu, Ethem. “Abdal”, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Kitabevi Yayınları.

Dilçin, Cem. *Tarama Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları, 2023.

Öztelli, Cahit. *Karacaoğlan Bütün Şiirleri*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1970.

Sakaoğlu, Saim. *Karacaoğlan*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.

Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1972.

Yalap, Hakan. “Şeyh Gâlip’in “Âteş” Redifli Gazelinin Düşünce Alanı Merkezli Metin Çözümleme Yöntemine Göre Şerhi”, *International Journal of Languages’ Education and Teaching* Volume 3/1 (April 2015), 179-197.

<https://ilkenetakademi.com.tr/ayancik-eymeleri-hangi-yoreye-ait/> Erişim tarihi 04.05.2025.

Klasik Divan

Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (KD-UDKEAD)
International Journal of Language, Culture and Literature Researches (KD-IJLCLR)

E-ISSN: 3023-820X
Kış 2025 *Winter 2025*
Cilt 2 *Volume 2*
Sayı 2 *Issue 2*